

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava 2015. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud. Za sve dodatne informacije pročitajte ceo tekst obaveštenja o autorskom pravu na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

BIVŠE
DRUGO ODELJENJE

SLUČAJ NUSRET KAYA I DRUGI PROTIV TURSKE

(Predstavke br.43750/06, 43752/06, 32054/08, 37753/08 et 60915/08)

PRESUDA
[Izvod]

STRAZBUR

22. april 2014.

PRESUDA JE KONAČNA

08/09/2014

Ova presuda je postala konačna u skladu sa članom 44 § 2 Konvencije. Moguće su redaktorske izmene.

U slučaju Nusret Kaya i drugi protiv Turske,

Evropski sud za ljudska prava (bivše drugo odeljenje), u veću sastavljenom od :

Guido Raimondi, *predsednik,*

Işıl Karakaş,

Dragoljub Popović,

András Sajó,

Nebojša Vučinić,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller, *sudije,*

i Stanley Naismith, *sekretar odeljenja,*

Posle većanja na zatvorenoj sednici 25. marta 2014,

Izriče sledeću presudu, usvojenu tog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu pet predstavki (br. 43750/06, 43752/06, 32054/08, 37753/08 i 60915/08) protiv Republike Turske čijih se pet državljana, gg. Nusret Kaya, Ahmet Gerez, Mehmet Şirin Bozçalı, Mesut Yurtsever i Mehmet Nuri Özen («podnosioci predstavki»), obratilo Sudu 4. oktobra 2006. (predstavke br. 43750/06 i 43752/06), 24. juna (predstavka br. 32054/08), 24. jula (predstavka br. 37753/08) i 25. novembra 2008. (predstavka br. 60915/08) u skladu sa članom 34 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda («Konvencija»).

2. Gospodinu Kaya je dozvoljeno da sam sebe zastupa pred Sudom. G. Bozçalija je pred Sudom zastupao g. Erbil, advokat u Istanbulu. G. Yurtsevera i G. Özena zastupao je g. Vargün, advokat u Ankari. G. Gereza zastupao je g. O. Gündoğdu, advokat u Karsu.

Tursku vladu («Vlada») zastupao je njen agent.

3. Podnosioci predstavke su posebno tvrdili da je ugrožavano njihovo pravo na poštovanje njihovog telefonskih razgovora (član 8 Konvencije) i da im nije bilo obezbeđeno pravično suđenje (član 6 Konvencije). Osim toga žalili su se i na kršenje članova 3, 13, 14, 17 i 18 Konvencije.

4. Na dan 18. januara 2010, predstavke su dostavljene Vladi.

ČINJENIČNO STANJE**I. OKOLNOSTI SLUČAJA**

5. Podnosioci predstavke rođeni su respektivno 1972, 1965, 1966, 1974 i 1976.

A. Nusret Kaya i Ahmet Gerez (predstavke br. 43750/06 i 43752/06)

6. Prilikom podnošenja predstavke podnosioci su bili lišeni slobode u zatvoru tipa E u mestu Muş.

7. Prilikom njihovog prethodnog boravka u jednom drugom zatvoru – zatvoru tipa H u Erzurumu –, obratili su se sudiji za izdržavanje kazni u Erzurumu zahtevom za ukidanjem

restrikcija koje je, po njima, zatvorska uprava nametnula njihovim telefonskim razgovorima sprečavajući ih da telefoniraju na kurdskom jeziku.

8. Dana 29. maja 2006, odlučujući po spisima, sudija za izvršavanje kazni iz Erzuruma je odbio taj zahtev. U obrazloženju je naveo pre svega da, iako je članom 22 Ustava i članom 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama ustanovljena sloboda prepiske, tim dvema odredbama su takođe predviđena i ograničenja te slobode iz razloga kao što su nacionalna bezbednost i javni poredak. Zatim je naveo da u skladu sa zakonom br. 5275 o izvršavanju kazni i o preventivnim merama («zakon br. 5275») telefonski razgovori moraju da se odvijaju u uslovima i prema načelima uredbe o izvršavanju kazni i preventivnih mera («uredba»). Istakao je, osim toga, da zatvorska uprava još nije bila dobila odgovor na zahtev da se proverí, u skladu sa članom 88/2 p) te uredbe, da li lica s kojima zainteresovani žele da razgovaraju razumeju ili ne turski jezik. Istakao je u tom pogledu da to pitanje još treba da bude pojašnjeno i da se zahtev koji su podnela zainteresovana lica odnosi na opštu praksu uprave koja, po mišljenju sudije, nije u suprotnosti sa zakonom. I zaključuje da je zatvorska uprava postupila u skladu sa zakonom br. 5275 i sa članom 88/2 p) uredbe

9. Dana 11. maja 2006, podnosioci predstavke su podneli prigovor na to rešenje.

10. Dana 12. jula 2006, rešavajući po podnescima, krivični sud u Erzerumu je odbacio prigovor podnosioca predstavke, smatrajući da rešenje sudije za izvršavanje kazni nije bilo u suprotnosti ni sa procedurom ni sa zakonom.

B. Mehmet Şirin Bozçalı i Mesut Yurtsever (predstavke br. 32054/08 i 37753/08)

11. Prilikom podnošenja predstavke, podnosioci su bili u zatvoru tipa F u mestu Bolu.

12. Tokom boravka u tom zatvoru, 5. maja 2008, obratili su se sudiji za izvršavanje kazni u mestu Bolu zahtevom za ukidanjem restrikcija koje je, po njima, uprava nametnula njihovim telefonskim razgovorima tako što ih je sprečila da te razgovore vode na kurdskom jeziku.

13. 13. maja 2008, rešavajući po podnescima, sudija za izvršavanje kazni u mestu Bolu odbacio je taj zahtev, smatrajući da je praksa zatvorske uprave u skladu s procedurom i sa zakonom. U obrazloženju svog rešenja sudija je istakao da je uredba o telefonskim razgovorima osuđenika i pritvorenika u centrima za izdržavanje vremenskih kazni i u pritvorskim jedinicama s njihovim bliskim srodnicima koji se nalaze izvan ovih ustanova ukinut 17. februara 2007. Istakao je da u toj uredbi nema ni jedne odredbe o postupanju po zahtevu koji se odnosi na telefonske razgovore na nekom jeziku koji nije turski. Istakao je da je zakon br. 5275 stupio na snagu i da su članom 88 uredbe uvedena nova načela koja treba imati u vidu. Naveo je ukupne uslove predviđene tom odredbom u vezi s uslovima telefoniranja u zatvorima, i konkretno pravilo po kom se telefonski razgovori moraju voditi na turskom jeziku, sa izuzetkom slučajeva kad osuđenik ili njegov sagovornik, ili oboje, ne razumeju taj jezik. Precizirao je da u takvim slučajevima uredba nalaže da zatvorenik naznači na formularu za telefonske razgovore da njegov bliski sagovornik ne razume turski. Dodao je i da, kad zatvorska uprava oceni da je to neophodno, može biti pokrenuta unetih u formular, nakon koje provere se zatvoreniku može odobriti da govori na kurdskom. Precizirao je osim toga i da je zatvorenik dužan da telefonski razgovor započne izgovarajući svoje ime i prezime a zatim tražeći od sagovornika da izgovori svoje ime i prezime i svoj broj telefona. Po mišljenju sudije, ta obaveza implicira da se, osim u nekim situacijama, telefonski razgovori moraju voditi na turskom jeziku.

14. Dana 26. maja 2008, g. Yurtsever uložio je prigovor na to rešenje. Naveo je kao argument da je njegov maternji jezik kurdski i da je stoga normalno da koristi taj jezik u telefonskom razgovoru sa svojom majkom. Tvrdio je i da je to bila praksa tokom proteklih pet godina. Oспорavao je najzad i obavezu podnosioca zahteva da plati troškove postupka provere istinitosti informacija.

15. Dana 27. maja 2008, g. Bozçalı je takođe uložio prigovor na rešenje sudije za izvršavanje kazni tvrdeći da je opštenje, dopisivanje i život u skladu sa svojim kulturnim identitetom jedno od osnovnih prava.

16. Dana 12. juna 2008, odlučujući po predmetu, krivični sud u Boluu je odbacio ovaj prigovor koji su uložili podnosioci predstavke. Sud je smatrao da ni praksa zatvorske uprave ni rešenje sudije za izvršavanje kazni nisu bili u suprotnosti i sa procedurom ni sa zakonom.

C. Mehmet Nuri Özen (predstavka br. 60915/08)

17. Prilikom podnošenja predstavke, podnosilac je bio u zatvoru tipa F u mestu Bolu.

18. Tokom boravka u tom zatvoru, on se 30 maja 2008. obratio sudiji za izvršavanje kazni u Bolu žaleći se da mu je navodno nametnuta obaveza da govori turski prilikom telefonskih razgovora sa svojim bližnjima i na odbijanje zatvorske uprave da mu dozvoli da te razgovore vodi na kurdskom.

19. 10. juna 2008, odlučujući na osnovu spisa, sudija za izvršavanje kazni u mestu Bolu odbio je tu žalbu. Smatrao je da je postupanje zatvorske uprave bilo u skladu s procedurom i sa zakonom. U svojoj odluci je istakao da je uredba o telefonskim razgovorima osuđenika i pritvorenika s njihovim bližnjima koji se nalaze izvan zatvora ukinuta 17. februara 2007. Naznačio je da ta uredba nije sadržala ni jednu odredbu u vezi s postupanjem po zahtevu koji bi se odnosio na telefonske razgovore na nekom jeziku koji nije turski. Obrazložio je i da je zakon br. 5275 tada bio stupio na snagu i da je član 88 uredbe uneo neka nova načela koja je trebalo imati u vidu. Naveo je sve uslove predviđene tom odredbom u vezi s telefonskim razgovorima u zatvorima, a posebno pravilo da se telefonski razgovori moraju voditi na turskom jeziku, sa izuzetkom slučajeva u kojima osuđenik ili njegov sagovornik ili oboje ne razumeju taj jezik. Istakao je da u takvim slučajevima pravilnik zahteva da zatvorenik naznači na formularu za telefonske razgovore da njegov bližnji ne razume turski. Dodao je da, kad zatvorska uprava proceni da je to neophodno, provere – koje se vrše na trošak osuđenika – istinitosti informacija navedenih u formularu mogu da se vrše, nakon kojih zatvoreniku može da se dozvoli da govori na kurdskom jeziku. Osim toga precizirao je da je zatvorenik dužan da započne telefonski razgovor tako što će izgovoriti svoje ime i prezime, a zatim zatražiti od sagovornika da izgovori svoje ime i prezime i svoj broj telefona. Za sudiju ta obaveza podrazumeva da se, osim u nekim situacijama telefonski razgovori moraju voditi na turskom jeziku.

20. 20. juna 2008, podnosilac predstavke je uložio prigovor na tu odluku.

21. 4. jula 2008, krivični sud u mestu Bolu odbacio je prigovor koji je podnosilac predstavke bio uložio, smatrajući da postupanje zatvorske uprave i sudije za izvršavanje kazni nisu bili u suprotnosti ni sa procedurom ni sa zakonom.

(...)

PRAVO

29. S obzirom na sličnost predstavki u vezi sa činjenicama i s optužbama, Sud je odlučio da ih objedini et da ih razmotri u okviru jedne iste presude.

I. O NAVODNOM KRŠENJU ČLANA 8 KONVENCIJE

30. Pod nosioci predstavke se žale na ugrožavanje njihovog prava na poštovanje njihove prepiske i/ili njihovog privatnog i porodičnog života zbog postupanja zatvorske uprave koja im navodno ograničava telefonske razgovore na kurdsom jeziku.

U tom smislu oni se pozivaju na član 8 Konvencije, koji u svom delu relevantnom za konkretan slučaj glasi:

«1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.»

31. Vlada se protivi toj tezi.

(...)

B. O suštini

1. O postojanju mešanja

35. Sud podseća pre svega da svako regularni lišavanje slobode u smisli člana 5 Konvencije po svojoj prirodi povlači i određeno ograničenje privatnog i porodičnog života zatvorenika. Sud ponovo potvrđuje da je ipak „od suštinskog značaja za poštovanje porodičnog života“ da uprava pomaže zatvoreniku da održava kontakt sa bližom porodicom (*Messina c. Italie (n° 2)*, n° 25498/94, § 61, CEDH 2000-X, i *Aliev c. Ukraine*, n° 41220/98, § 187, 29. april 2003). Istovremeno Sud prihvata da se izvesna kontrola kontakata zatvorenika sa spoljnim svetom preporučuje i da sama po sebi nije u suprotnosti s Konvencijom (već navođeni slučaj *Aliev, idem*).

36. Sud zatim podseća da se, kad je reč o pristupu telefonu, član 8 Konvencije ne može tumačiti tako kao da se njim garantuje zatvorenicima pravo da vode telefonske razgovore, posebno kad su mogućnosti komuniciranja pismenim putem raspoložive i adekvatne (*A.B. c. Pays-Bas*, n° 37328/97, § 92, 29. januar 2002, i *Ciszewski c. Pologne (déc.)*, n° 38668/97, 6. januar 2004). Ipak, u konkretnom slučaju, Međutim u konkretnom slučaju, s obzirom da domaće pravo priznaje zatvorenicima mogućnost da obavljaju telefonske razgovore sa svojim bližnjima preko telefona koji su pod kontrolom zatvorske uprave, Sud smatra da ograničenje koje je zatvorska uprava nametnula telefonskim razgovorima podnosilaca predstavke sa članovima njihovih porodica s obrazloženjem da oni te razgovore žele da vode na kurdsom jeziku. može da se smatra mešanjem u vršenje njihovog prava na poštovanje porodičnog života i njihove prepiske u smislu člana 8 § 1 Konvencije (videti, kao primer sličnog pristupa, *Baybaşın c. Pays-Bas (reš.)*, n° 13600/02, 6. oktobra 2005).

2. O opravdanosti tog mešanja

37. Takvo mešanje je u suprotnosti sa članom 8 osim ako je, «predviđeno zakonom», ako teži postizanju jednog ili više legitimnih ciljeva u smislu stava 2 i, povrh svega, ako je «neophodno u demokratskom društvu» radi postizanja tih ciljeva.

a) Predviđeno zakonom

38. Sud podseća na svoju sudsku praksu po kojoj izraz «predviđeno zakonom» ne samo da nalaže da inkriminisana mera ima osnov u domaćem pravu, već se odnosi i na kvalitet predmetnog zakona: tako, taj zakon mora biti pristupačan zainteresovanim licima i predvidljiv u svojim efektima (videti, između ostalih, slučajeve *Rotaru c. Roumanie* [GC], n° 28341/95, § 52, CEDH 2000-V). Sud osim toga podseća da je na domaćim državnim organima, posebno na sudovima, da tumače i primenjuju domaće pravo (*Kopp c. Suisse*, 25. mart 1998, § 59, *Zbirka presuda i rešenja* 1998-II, i *Kruslin c. France*, 24. april 1990, § 29, serija A n° 176-A).

39. U konkretnom slučaju, Sud primećuje da sporno mešanje počiva u domaćem pravu na članu 88 uredbe u vezi s izvršavanjem kazni i preventivnih mera kakva je bila na snazi u vreme događaja (...) Tim članom je tada bilo propisano da se telefonski razgovori u načelu moraju voditi na turskom jeziku, osim u slučaju suprotnog odobrenja koje se može dati u slučajevima i na načine opisane u toj .

40. Šta više, Sud nema nikakvog razloga da sumnja u pristupačnost te uredbe koja je bila objavljena u Službenom listu. Sud osim toga smatra da nema svrhe da se on izjašnjava o predvidljivosti predmetnih podzakonskih odredbi s obzirom na zaključke Suda u vezi s neophodnošću predmetnog mešanja (naredni stavovi 49-62).

b) Legitimni cilj

41. Prihvatajući analizu Vlade u pogledu presuda *Kepeneklioglu c. Turquie* (n° 73520/01, 23. januar 2007.) i *Silver et autres c. Royaume-Uni* (25. mart 1983, serija A n° 61), Sud je priznao legitimnost kontrole prepiske zatvorenika u nekim okolnostima, iz razloga održavanja reda u zatvorima. Vlada je mišljenja da je, u ovom slučaju, kontrola telefonskih razgovora od strane zatvorske uprave imala za cilj zaštitu bezbednosti i prevenciju nereda i zločina.

42. Sud podseća da kad zatvorski organi, kao u konkretnom slučaju, dozvoljavaju pristup telefonu, taj pristup može biti, s obzirom na uobičajene i razumne uslove života u zatvoru, legitimno ograničen, s obzirom, na primer, na neophodnost da se njegova upotreba deli s ostalim zatvorenici i na zahteve vezane za odbranu poretka i za prevenciju krivičnih dela (već navođeni slučaj *A.B. c. Pays-Bas*, § 93, i *Coşcodarc. Roumanie* (reš.), n° 36020/06, § 30, 9. mart 2010). U konkretnom slučaju, Sud smatra da je predmetno mešanje težilo legitimnom cilju, odnosno održavanju reda i prevenciji krivičnih dela.

c) Neophodnost mešanja

i. Argumenti Vlade

43. Vlada odbacuje tvrđenja podnosioca predstavke. Ona smatra da je sporno mešanje bilo neophodno i srazmerno. U tom smislu, Vlada ističe da su podnosioci predstavke članovi terorističke organizacije PKK i da su već koristili turski jezik u svojim telefonskim razgovorima sa svojim porodicama, pre nego što su podneli zahtev da im se omogući da te razgovore vode na kurdskom jeziku. U vezi s tim, Vlada ističe da kurdski jezik ima više dijalekata i da u

vreme podnošenja tih zahteva ni jedan član zatvorskog osoblja nije razumeo kurdski jezik. Po mišljenju Vlade, zatvorska uprava je zatražila, oslanjajući se na član 88/2 p) uredbe kakva je bila na snazi u vreme događaja, imena i adrese lica s kojima su podnosioci predstavke želeli da razgovaraju kako bi mogla da se raspita o njima. Opet po mišljenju Vlade, zatvorenici koji nisu imali loše namere davali su te informacije i, kad bi provera bila okončana, onima među njima koji nisu razumevali turski jezik odobravano je da govore na kurdskom. A, po rečima Vlade, neki od podnosilaca takvih zahteva koji su imali loše namere traćili su odobrenje da govore na kurdskom ne dajući tražene informacije. Čineći to, smatra Vlada, onemogućavali su bilo kakvu proveru svojih korespondenata. Šta više, tvrdi Vlada, rođaci nekih podnosilaca zahteva nisu nađeni na naznaćenim adresama. Na taj način zainteresovani navodno nisu ispunili obavezu koja im omogućava da telefonske razgovore vode na nekom jeziku koji nije turski. Uostalom, na podnosiocima predstavke je primenjivan isti zakon kao i na ostale zatvorenike i oni dakle u tom pogledu nisu bili predmet nikakve diskriminacije.

44. Najzad, Vlada informiše Sud da je član 88/2 p) uredbe dopunjen amandmanom koji navodno omogućava da se ubuduće izbegnu kašnjenja u obradi zahteva zatvorenika za obavljanje telefonskih razgovora na kurdskom jeziku s njihovim blišnjima.

ii. Argumenti podnosilaca predstavke

45. G. Kaya kritikuje praksu zatvorske uprave, koja je po njegovom mišljenju proizvoljna, uvredljiva i nečovečna, kako za njega tako i za njegove bližnje.

46. G. Gerez odbacuje argumente Vlade. On tvrdi da je bio sprećen da sa svojim roditeljima razgovara telefonom na kurdskom jeziku – od maja 2006, sa stupanjem na snagu uredbe, pa do 2009 – dok mu je ranije to navodno bilo omogućavano. On tvrdi i da su njegovi telefonski razgovori bili prekidani ili ometani, po njegovom mišljenju bez valjanog razloga. Osim toga tvrdi da je bio zatražio dozvolu da telefonom razgovara na kurdskom jeziku sa svojim roditeljima ali da mu je odgovoreno da ovi nisu mogli da budu pronađeni na adresi koju je bio naznačio zatvorskoj upravi, tako da nije moglo da se proveriti da li oni govore turski ili ne, što je, po njemu, razlog što mu nije bilo dozvoljeno da s njima razgovara na kurdskom jeziku. Najzad, on optužuje Vladinu politiku čiji je cilj, po njegovom mišljenju, da zabrani korišćenje svih drugih jezika osim turskog.

47. G. Bozçalı argumentuje da nije neophodno, u demokratskom društvu, sprečavati čoveka da se izražava na svom maternjem jeziku. I dodaje da zatvorska uprava raspolaže svim sredstvima kontrolisanja i prevođenja njegovih razgovora ali da ih ne koristi, po njegovom mišljenju, da bi ga sprečila da govori kurdski sa članovima svoje porodice i da tako komunicira s njima.

48. GG.Yurtsever i Özen tvrde sa svoje strane da ih njihova krivična osuda ne može lišavati uživanja njihovih prava i da i da oni imaju pravo na slobodu prepiske. Oni smatraju da, prema tome, svako ometanje tog prava mora biti opravdano i da je svako mešanje u njihovo pravo na prepisku proizvoljno ako se ne zasniva na nekoj zakonskoj odredbi, objavljenoj i pristupačnoj. Kažu da prihvataju da su mere čiji je cilj kontrola komunikacije zatvorenika sa spoljnim svetom neophodne da bi se sačuvala bezbednost u zatvorima i da bi se predupredila krivična dela. Oni ipak smatraju da je te ciljeve, koji su po njihovom mišljenju legitimni, trebalo ostvarivati vodeći računa o srazmernosti a ne da bi se opravdala ograničavanja odnosa koje su oni želeli da održavaju sa svojim porodicama i sa spoljnim svetom na nekom jeziku koji nije turski. Oni osim toga smatraju da se zabrana komuniciranja sa spoljnim svetom na kurdskom jeziku ne može pravdati samo nedovoljnošću zatvorskog

osoblja. Oni ističu da se domaći organi nisu ni potrudili da saznaju da li njihovi telefonski razgovori, svojim sadržajem, predstavljaju bilo šta nezakonito ili da su mogli da ugroze bezbednost u zatvoru. Oni zameraju državnim organima da su pretpostavljali da će, čim su vođeni na kurdsom, njihovi telefonski razgovori imati neki nezakonit sadržaj. Oni u tom pogledu kritikuju navodno automatsku i nepravednu primenu te zabrane. Oni tvrde da predmetna mera nije bila ni srazmerna ni neophodna u demokratskom društvu. Po mišljenju podnosioca predstavke, zabrana izražavanja na manjinskom jeziku nespojiva je s istinskom demokratijom, s obzirom da je, po njihovom mišljenju, poštovanje kulturne, etničke i verske raznolikosti jedna od temeljnih vrednosti demokratskih društava. Oni kažu da pripadaju jednoj etničkoj manjini koju Vlada navodno ne priznaje, ali čije postojanje, po međunarodnom pravu, navodno ne zavisi od tog priznavanja. Oni smatraju da Vlada ima u najmanju ruku obavezu da ih ne sprečava da koriste svoj identitet, svoj jezik i svoju kulturu. Pozivaju se na Evropska zatvorska pravila koja je doneo Savet Evrope i navode konkretno pravilo 38. Tim pravilom je predviđeno da se moraju obezbeđivati posebna rešenja za potrebe zatvorenika koji pripadaju nekoj etničkoj ili jezičkoj manjini, da se, koliko god je to moguće, obezbedi da se praktikovanje kulture različitih grupa može nastaviti i u zatvoru, i da se jezičke potrebe moraju obezbediti korišćenjem kompetentnih prevodilaca i informativnim brošurama na različitim jezicima koji se govore u svakom od zatvora. Najzad, po mišljenju podnosioca predstavke, iz preporuka iz Osla o jezičkim pravima nacionalnih manjina i iz člana 51 Zbirke minimalnih pravila o postupanju prema zatvorenicima koja su usvojena pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, proističe da države moraju da preduzmu neophodne mere da bi zadovoljile te specifične potrebe zatvorenika. Po njihovom mišljenju, ne postoje navodno, u njihovoj situaciji, imperativna društvena potreba kojom bi se moglo opravdati predmetno ograničavanje.

iii. Ocena Suda

49. Sud ističe kao uvodnu napomenu, da je korisno podvući da mogućnost za zatvorenika da usmeno komunicira, na svom maternjem jeziku, putem telefonskih razgovora, predstavlja svakako jedan poseban aspekt njegovog prava na poštovanje prepiske, ali naročito i prava na poštovanje njegovog porodičnog života, u smislu člana 8 § 1 Konvencije

50. Sud zatim podseća da se mera koja predstavlja mešanje u uživanje prava garantovanih članom 8 § 1 Konvencije može smatrati kao «neophodna u demokratskom društvu» ako je preduzeta kao odgovor na neku imperativnu društvenu potrebu i ako su korišćena sredstva srazmerna cilju kom se teži (videti, između ostalih, presude *Campbell c. Royaume-Uni*, 25. mart 1992, § 44, serija A n° 233). Da bi se utvrdilo da li je neko mešanje neophodno u demokratskom društvu, može se uzeti u obzir prostor za procenu od strane države (*ibidem*).

51. U tom pogledu, iako je na državnim organima da prvi ocenjuju neophodnost mešanja, na Sudu je da presudi o pitanju da li su razlozi mešanja relevantni i dovoljni u pogledu zahteva Konvencije (*Szuluk c. Royaume-Uni*, n° 36936/05, § 45, CEDH 2009).

52. Sud ističe osim toga i da se prilikom razmatranja da li je neko mešanje u uživanje prava nekog osuđenika na izdržavanju zatvorske kazne na poštovanje njegove prepiske bilo «neophodno» radi postizanja nekog od ciljeva pobrojanih u članu 8 § 2 Konvencije, moraju imati u vidu i normalni i razumni zahtevi zatvorske kazne: izvesna kontrola prepiske zatvorenika se preporučuje i nije sama po sebi u suprotnosti sa Konvencijom (videti, između ostalih, već navođenu presudu *Silver et autres*, § 98, *Kwiek c. Pologne*, n°51895/99, § 39, 30. maj 2006, i *Ostrovar c. Moldova*, n° 35207/03, § 105, 13. septembar 2005).

53. Sud najzad podseća da je u više navrata naglasio da, sa izuzetkom specifičnih prava predviđenih članovima 5 § 2 (Svako ko je uhapšen biće odmah i na jeziku koji razume obavešten o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega) i 6 § 3 a) i e) (pravo svakog lica da u najkraćem mogućem roku, posebno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega, i pravo da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu), jezička sloboda se ne pojavljuje, kao takva među materijama koje reguliše Konvencija (*Kozlovs c. Lettonie* (reš.), n° 50835/99, 10. januar 2002, i *Kemal Taşkın et autres c. Turquie*, n°s 30206/04, 37038/04, 43681/04, 45376/04, 12881/05, 28697/05, 32797/05 i 45609/05, § 56, 2. februar 2010).

54. U konkretnom slučaju sud smatra korisnim da ponovo istakne da je sporno pitanje u vezi ne sa jezičkom slobodom podnosilaca predstavke kao takvom, već sa njihovim pravom da održavaju stvarni kontakt sa svojim porodicama. Na njemu je stoga da razmotri uslove u kojima vođeni telefonski razgovori podnosilaca predstavke, u skladu s propisima koji su bili na snazi u vreme događaja, kako bi mogao da oceni njihovu kompatibilnost sa zahtevima iz drugog stava člana 8 Konvencije.

55. U tom pogledu Sud podseća da je već skretao pažnju državnih organa na značaj preporuka iz Evropskih zatvorskih pravila iz 2066. (Preporuka REC(2006)2) (...), čak i kad nisu obavezujuće za države članice (videti, između ostalih presuda, *Stawomir Musiałc. Pologne*, n° 28300/06, § 96, 20. januar 2009). Sud u tom smislu ponovo potvrđuje da je od suštinskog značaja da zatvorska uprava pomaže zatvorenima da održavaju kontakt sa svojom bližom porodicom.

56. U Konkretnom slučaju Sud uočava pre svega da je unutrašnje pravo priznavalo zatvorenima mogućnost održavanja kontakta sa spoljnim svetom putem telefonskih razgovora. Ti razgovori su ipak mogli, uz razloga bezbednosti, da budu podvrgnuti kontroli zatvorske uprave a, radi adekvatne kontrole, zatvorenici su u načelu bili dužni da se izražavaju jedino na turskom jeziku prilikom svojih telefonskih razgovora.

57. Istina, unutrašnjim pravom je bilo predviđeno određeno prilagođavanje tog načela i nije sadržavalo ni jednu odredbu koja bi zabranjivala zatvorenima da prilikom svojih telefonskih razgovora s bližnjima koriste neki jezik koji nije turski. Članom 88/2 p) uredbe ta mogućnost je ipak uslovljavana nekim formalnim zahtevima. Njom je posebno bila predviđena mogućnost za zatvorsku upravu da proverava da li lica s kojima su zatvorenici želeli da razgovaraju zaista ne razumeju turski jezik.

58. Osim toga, iz odredbi uredbe koja je tada bila na snazi (...) i iz odluka domaćih sudova proističe (gornji stavovi 13 i 19) da će, kad zatvorska uprava odluči da pristupi proveriti podataka unetih u formulare zahteva za telefonski razgovor, troškove te provere snositi sami zatvorenici.

59. Naravno, Sud je već bio prihvatio da se posebnim razlozima bezbednosti – kao što je prevencija rizika od bega – može opravdati primena jednog specifičnog zatvorskog režima i zabrana nekom zatvoreniku da sa svojim bližnjima komunicira na jeziku po svom izboru kad pri tom nije utvrđeno da on ne vlada nekim drugim od jezika na kojima mu je bilo dozvoljeno da komunicira (već navođena presuda *Baybaşın*). S obzirom na to, Sud primećuje, u okolnostima konkretnog slučaja, da se predmetna uredba primenjivala generalno i neizdiferencirano na sve zatvorenike, bez pojedinačnog ocenjivanja zahteva, u smislu bezbednosti, koje ocenjivanje su mogla da nalažu ličnost svakog od zatvorenika odnosno dela koja im se stavljaju na teret. Sud osim toga smatra da nacionalnim sudovima nije bilo nepoznato, prilikom razmatranja zahteva podnosilaca predstavke s ciljem telefoniranja na kurdskom jeziku, da je taj jezik jedan od onih koji se uobičajeno govori u Turskoj – za razliku

od sporne situacije u slučaju *Baybaşın* – i da taj jezik koriste neki zatvorenici u okviru svojih porodičnih odnos. Pa ipak, izgleda da ti sudovi nisu bili predvideli pribegavanje sistemu prevođenja. A Sud podseća da je već tvrdio da je od suštinskog značaja za poštovanje porodičnog života da zatvorska uprava pomaže zatvoreniku da održava stvarni kontakt s porodicom (videti između ostalih, *Baybaşın*, već navođeno rešenje, i *Van der Ven c. Pays-Bas*, n° 50901/99, § 68, CEDH 2003-II). U tom pogledu Sud ističe da u konkretnom slučaju ništa ne dovodi u pitanje tvđenje podnosioca predstavke da je kurdski jezik onaj koji koriste u porodičnim odnosima, niti da je to jedini jezik koji razumeju njihovi bližnji, što je okolnost koju Sud smatra značajnom za ovaj slučaj.

60. Stoga Sud smatra, s obzirom na spise iz predmeta i na podatke koji su mu na raspolaganju, da praksa nametanja podnosiocima predstavke, koji su želeli da na kurdskom jeziku telefonski razgovaraju sa članovima svojih porodica, jedne prethodne procedure s ciljem da se proverí da li su ovi potonji bili u stvarnoj nemogućnosti da se izražavaju na turskom, nije bila zasnovana na relevantnim i dovoljnim razlozima u pogledu ograničenja koja iz te prakse proističu za podnosiocima predstavke a koja se odnose na njihove kontakte sa članovima porodice.

61. Sud stoga ocenjuje da se mešanje u pravo podnosioca predstavke da telefonske razgovore sa svojim bližnjima vode na kurdskom jeziku ne može smatrati neophodnim. Promena koja je usledila nakon nove redakcije člana 88/2 p) uredbe (...), na koju se poziva Vlada (gornji stav 44) a koja se odnosi na izmene uslova koje moraju zadovoljiti zahtevi za odobrenje telefonskih razgovora na nekom jeziku koji nije turski, svakako je ohrabrujuća u smislu te konstatacije. Naime, prema tom tako izmenjenom članu, ubuduće je dovoljna obična izjava podnosioca zahteva da on ili njegovi bližnji ne razumeju turski.

62. S obzirom na prethodno, Sud zaključuje da je prekršen član 8 Konvencije.

(...)

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Odlučuje*, jednoglasno, da objedini ove predstavke ;

(...)

3. *Izriče*, s pet glasova protiv dva, da je prekršen član 8 Konvencije;

(...)

Sačinjeno na francuskom jeziku, a potom otpravljeno u pismenom obliku 22. aprila 2014, u skladu sa pravilom 77 st. 2 i 3 Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
Sekretar Suda

Guido Raimondi
Predsednik

Uz ovu presudu priloženo je, u skladu sa članom 45 § 2 Konvencije i pravilom 74 § 2 Pravilnika Suda, obrazloženje izdvojenih mišljenja sudija Raimondija i Karakaşa.

G.R.A
S.H.N

Izdvojena mišljenja nisu prevedena, ali su navedena na engleskom i francuskom jeziku u zvaničnoj verziji ili verzijama presude. Zvanična verzija presude može se naći u bazi podataka HUDOC koja sadrži predmete iz sudske prakse Evropskog suda.

© **Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2015.**

Zvanični jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je nastao uz podršku Fiducijarnog fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Tekst prevoda ne obavezuje Sud, niti Sud snosi bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Prevod može biti preuzet iz baze podataka predmeta Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz kakve druge baze podataka sa kojom je Sud podelio ovaj prevod. Tekst može biti preštampan u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se tačno naznači puni naziv predmeta, uz gore navedeno obaveštenje o autorskom pravu i uz pozivanje na Fiducijarni fond za ljudska prava Saveta Evrope. Ako nameravate da bilo koji deo ovog prevoda iskoristite u komercijalne svrhe, molimo vas da se prethodno obratite na adresu publishing@echr.coe.int.

© **Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015.**

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© **Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015.**

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.